

דף יד-יד:

סוגיא א' איסור סירוס זכר ונקבה
סוגיא ב' אמירה לעכו"ם בשאר איסורים

סוגיא א'

- שו"ע אבהע"ז סימן ה' ס"ק יא'-יב'
- אגרות משה או"ח ח"ב פח'
- נשמת אברהם אבהע"ז סימן ה' סעיף יב'
- אות ד'
- אגרות משה אבה"ע א' יג'
- שערי תורה לרופאים (ח"ד) סימן רכח
- אות ג'
- תשובות והנהגות א' חו"מ תתפז'
- בשו"ע הובא עיקר האיסור לסרס אדם ובהמה והוא איסור לאו. אבל בנקבה רק פטור אבל אסור. ולשתות כוס של עיקרין אסור ואין לוקין בזכר ובנקבה מותרת.
- ובאגר"מ (או"ח) התיר אשה שוטה שמונחת במוסד המדינה לסרסה אע"פ שאין לה סכנה שלא ינהג בה מנהג הפקר. ובנמש"א הקשה עליו שאין סירוס מונע מנהג הפקר והניח בצ"ע.
- ובאגר"מ (אבה"ע) לא התיר סירוס אשה שתתכסן בעבור עיבור אלא עדיף שלא תתעבר ע"י אופנים אחרים. אכן בשעת"ל מה שהקשה עליו.
- ובתשובות והנהגות דן בענין היתר אשה לבלוע סמים כדי שלא תתעבר.

קיב בית שמואל

ה אלבן העוזר

הלכות פריה ורבייה חלקת מחוקק

ר"ת
ש"ס
6

יד) ואשה מותרת וכו'. משמע אפילו בלא זכר כלל מותר, *ומ"ש נספיק הקודם והמסקם את הנקיבה פטור לאל אסור, היינו סירוס נמנעה, וס"ל לרמב"ם [פטי"ז מאיסורי ביאה הי"א] וסמ"ג [לאוין ק"כ] [דאף נקיבה שייך סירוס נמנעה, והא דמנא נמורת כהניס [אמור פרשתא ד' את י"ב] אמר ר' יהודה אין הנקיבות נסרסות, היינו דלון לוקין על סירוס הנקיבות כמ"ש נמנע. וכן משמע להדיא מרמב"ם והסמ"ג שכתבו סירוס נקיבות נדון סירוס נמנעה,

סעיף י"ב ו' ואשה מותרת לשתות. יש לדקדק, למה תהיה נהמה ממורה מאשה. ודומק לחלק דדוקא היא מותרת לשמות [ע"י עלמא], אבל אין משקין אותה [ע"י אמריס], וגם דומק לומר דלשה ג"כ אסורה לשמות אם לא מפני זכר לידה כמו שמילק צ"ח [אות ט']. דהא נטור לא הוכיח זכר לידה כלל. וראיתי בסמ"ג לא מעשה ק"ך, המשקה כוס של עיקרים לאדם כדי לסרסו, נקיבה מותר בזכר אסור, וה"ה לשאר מינים. וכמו צביאורי מהר"ר אייזיק טע"ן על הסמ"ג, בזכר אסור וה"ה לשאר מינים, משום דגוריקן זכר דנהמה אטו זכר דלדס, או שמא אסור דאורייתא הוא כמו בדלס, עכ"ל. נמלא מ"ש או לשאר בעלי חיים, היינו הזכרים מן הבעלי חיים:

ואמ"כ כתבו סירוס ע"י משקין. ועיין בתוס' [שבת ק"י ע"ב ד"ה והתיא וקייא ע"א ד"ה בזקנה], ועיין צ"ח [אות ט'] מ"ש, * (צטט) [הנהרש"ל (בחידושו על הטור, וראה ביש"ש יבמות פ"ו סי' מ"ד)]. ונקיבה נהמה

הוספ
ותוס
ע"פ
חידו"ק

טורי הב

ביאה הי"א [מתנתן] [מתנתן, בתוכי אמור פרשתא ד' את י"ב] אין סירוס בנקבות ולא אמר מותר לסרס הנקבות, ש"מ חיוב הוא דליכא אבל איסורא איכא, ומשו"ה כתב רמב"ם כאן לשון פטור. ולא נראה לי דדוקק זה [מגמרא] [מבהרייתא], דודאי גם לשון אין סירוס בנקבות מורה על היתר כמו לשון מותר, אלא הטעם דכיון שמסרס אותה על ידי מעשה כגון הכאה או בעיטה או שאר דברים הגורמים סירוס וכו' ע"י דפטור בנקבות אפילו אם בא ע"י מעשה שלו, נראה הטעם דבנקבה אין חיים בלא איסור סירוס. ובפרישה [אות ל'] נתן טעם לאיסור בנקבה, משום דלא תורה בראה [ישעיה מ"ה י"ח], והו אינו, דאיכא אמאי מותר להשקות הנקבה עיקרים כמ"ש בסעף שאח"כ, אלא כדפרישית. והא דפטור בנקבות אפילו אם בא ע"י מעשה שלו, נראה הטעם דבנקבה אין שייך סירוס בהפסד אברי הורע ממש, שאינה בחוץ כמו בזכר, ע"כ לא הוה הסירוס בידים ממש אפילו אם בא ע"י מעשה שלו, ועיין סעיף י"ב: סעיף י"ב [ז] ואשה מותרת לשתות עיקרים כו'. *דכאן שאין בא אלא ע"י שתיה אין [איסור] אפילו לבתחילה, דאין כאן צער כלל.

נחלת צבי
אפילו אם אינו מכוין לאל לרפואה. ותמוה התוס' [שבת ק"י ע"ב ד"ה חלמוד] משום דהו פסיק רישא, דודאי מעקר, ואפילו לדברי הערוך [ערך סבר] שאומר דנפסיק רישא דלא ניחא ליה *מודה ר' משעון, איכא למימר דה"ל לענין שנת משום דמכחי [שמות ל"ה ל"ג] מלאכת מתעשרה, אבל צאטורא דעלמא לא [ראה ב"ש סק"ג בשם הרא"ש שם פ"ד סי' ט' ור"ן שם מ' ע"ב מדפי הר"ן]: כ. ואשה מותרת לשתות. וה"ה נקבה של נהמה מותר להשקותה. דאסור של סירוס אינו שייך לאל זכרים, דלשה אינה מנווה על פריה ורבייה ואינה מנווה גם כן על הסירוס, אבל איסור איכא, דהא לא נמוה צראה, דוקא סירוס, אבל להשקות כוס של עיקרין מותר לנקבה לבתחילה כיון דזכרים אינו לאל אסור. רפ"ז ז"ל [פרישה אות ל']. ומ"ו [בב"ה אות ט'] כתב דלינו שרי לאל נדלית לה זכר לידה, אבל בלא זכר לידה טפי משאר נשים דעלמא אסור כן היא עומה כן אמר:

ומו"ח ז"ל [בב"ה אות ט'] כתב דאין לחלק בין הך דמותנתן בשתיה להתיא [דסעיף הקודם, ראה בט"ז שם סק"ו] דפטור אבל אסור, מכא מעשה, דבתוס' פרק שמונה שצדים כתבו דלא שייך סירוס בנקבה אלא ע"י השקאה, אלא החילוק הוא, דההיתר דכאן הוא משום דאית לה זכר לידה. והו שלא בדדוקק, דהתוס' שם ברף ק"א [ע"א, ד"ה בזקנה] לא כתבו אלא דאין שייך סירוס באשה, ור"ל דאין איסור סירוס בה, וכההיא דר' יהודה שזכרו [עליל סק"ו], ואין שייך מסרס אתר מסרס אלא במקום שיש איסור (לסרס) להראשון [לסרס] ע"ש, והחילוק דבין צער לידה אינו במשמע מן הפוסקים כלל:

בתוס
דכ"ז

ביאור הגר"א

כה. ואין לוקין. דלימנעו ככלל ומעוך כו' לאל ככלל משחטס. דלהכי לא נפקא אשה לאל ממשחטס, כיון דלא שייך זה ומעוך כו' בגדי וצניס, ואין לוקין, כ"ל [סקב"ה]:

באר הגולה
ת. כיון דלא נגע צאצאים. א. שם צננת ונמוספתא [בבמות שס].

פתחי תשובה

הספרים הללו תחת ידי, אך כפי הנראה דבר זה במחלוקת שגויה בין רש"י והתוס', עיין בסוטה דף כ"ו ע"א בפירש"י ד"ה קא משמע לן ובתוס' שם ד"ה אשת סרס, ועיין בכסף משנה פ"ב מהלכות סוטה דין ו' ובמשנה למלך שם, ועיין בשו"ת קהלת יעקב [אה"ע] סי' ב' מ"ש בה: י. הרי זה אסור. כתב ברכי יוסף [אות י"ב], ובמקום סנה מותר לאיש לשתות. הריטב"א בחידושו [ניבמות ס"ה ע"ב ד"ה הויא, שבת ק"א ע"א ד"ה אינ בעקרה] כו', הובא בתשובות זרע אברהם [למהר"א יצחקן] א"ע סוף סי' א'. ובהמת ישראל שחלתה בחולי מסוכן ולא יש לה תרופה רק בהשקותה כוס עקרין, (הרמ"ח) (הרמ"ך, רבי מלאכי הכהן) בתשובות בית יהודה חלק ב' סי' מ"ז [שבספר בני יהודה] מתיר לישראל להשקותה, והרב המחבר חולק דאין היתר אלא ע"י אינו יהודי, ע"ש [ברכי יוסף אות י']. ופשוט דמייירי בבהמה זכר, עיין באר היטב ס"ק י"א: יא. לשתות עיקרין. עיין באר היטב [סק"א] מ"ש אפילו בלא צער לידה. ועיין ברכי יוסף [אות י"ד] שהביא דמהרש"ל ביש"ש פרק הבא על יבמות [ניבמות פ"ו] סי' מ"ד סבר דאינו מותר לאשה אלא ביש לה צער לידה, וכל שכן אם אין בניה הולכים בדרך ישירה ורנאן שלא תרבה זרע כי האי, ע"ש, וצ"ע ממשנה ב"ב דף קל"ג ע"ב דלית הלכתא כרשב"ג שם [ראה בגמ' שם ובח"מ סימן רפ"ב], ודו"ק. [ועיין בתשובות חתם סופר [אה"ע חלק א'] סי' כ' שנשאל על דין זה באשה המצטערת בהריון ולידה אי שריא לה למישיתי כוס עקרין, דאע"ג דמפורש בכל הפוסקים להיתר מ"מ בספר עצי ארזים [סקב"ב] שדא ביה נוגא. והאר"ן שם לישב קושיית הספר עצי ארזים [סק"ט וכו'] בה, ומסיק לדינא דאשה שלא לידה עדיין ולא קיימה שבת, לא תשתה כוס עיקרין אם לא להציל מירקון וצער לידה וכדומה, אבל אם כבר קיימה שבת כל דהו, שריא אפילו בלא צערא כלל. אך לכאורה היינו בפנינו, ואי' אפילו בנשואה כדביתוהו דר' חייא [סוף פרק הבא על יבמות] [ניבמות ס"ה ע"ב] [ובימיהם שהיה יכול הבעל לישא אשה על אשתו או לגרשה בעל כרחו, וא"כ אם הוא מתאבי בניס ורוצה לקיים לערב אל תנח ידך, יכול לישא אחרת או לגרש את זו, אבל האידנא דאיכא חרם ר"ג מאור הגולה, צריכה רשות מבעלה או התרצה לקבל גט ממנו. אמנם אם הוא אינו רוצה לגרשה וגם לא ליתן לה רשות, נ"ל דינא מחויבת לצער עצמה מפני שיעבודה שמשועבדת לבעל, והיינו ביש לה צער גדול לפי ראות עין המורה, ע"ש]:

באר היטב
יא. ואשה מותרת לשתות עיקרים. אפילו בלא זכר לידה מותר. ומ"ש נספיק הקודם והמסקם את הנקיבה פטור לאל אסור, היינו סירוס נמנעה, דלפי נקיבה שייך סירוס נמנעה. ונקיבה נהמה וזכר מיניס לא עדיף מאשה. אחרונים עיין צ"ח [אות ט']:

ראש פינה - עקבי הבית

סק"ד. היינו סירוס במעשה כו'. כגון לתמוך האט שלה, וממ"ש נמ"ו [סנהדרין ל"ג ע"א] אין פריה ויולדת מלאכתה לאל א"כ מומין האט שלה, וה"ה דשיין כן נאשה. וכן משמע להדיא כו' בדין סירוס במעשה כו'. עיין נספיק ע"י אחיס [סכ"כ] כתב דלינו מוכנה, ד"ל דנקטן קן משום שאר מינים, והא"ק שם להוכיח ואפילו אם הוא מרוצה יש למחות, דהרי לענין ג' נשים משמשות במוך ק"ל כחכמים [ניבמות י"ב ע"ב] דאפילו קטנה אסורה, וגם יש עוון השחתת זרע, ע"כ, ע"ש. ומהו יש תוכחת מוסר לפרוצות שבומנינו שנושין כן:

ראש פינה - חלקת השרה
הוי בידי שמים, ונשאר הראש יחיד כוה: כוה. סק"ו. בהמה חמורה כו'. דהיה משמע ליה מ"ש או לשאר בעלי חיים, היינו אפילו נקיבה. ודוחק לומר דאשה כו' צער לידה כו'. עיין בספר עצי ארזים סק"ב מפסק כוה הרבה, דאפילו משום צער לידה י"ל תפוש מבעלה ולא תעשה מעשה בידים, וגם אם עושה כן שלא מדעת בעלה עוון גדול יש בידה, ואפילו אם הוא מרוצה יש למחות, דהרי לענין ג' נשים משמשות במוך ק"ל כחכמים [ניבמות י"ב ע"ב] דאפילו קטנה אסורה, וגם יש עוון השחתת זרע, ע"כ, ע"ש. ומהו יש תוכחת מוסר לפרוצות שבומנינו שנושין כן:

אגרות משה

ובעובדא זו יש להתיר בפשיטות גם מטעם אחר. דאף אם הי' על האב חיוב חינוך לחנך אף בתו כוונתו היא שוטה הרי ברור שתדחה מפני פיקוח נפש שחיוב חינוך אינו מהדברים שיהרג ואל יעבור וכיון שהוא איש חולה שהטפול והצער הגדול יגרום לו סכנה כפי שמרגיש בעצמו וכפי דעת הרופאים הרי ודאי נדחה חיוב החינוך מעליו וגם אם נחשוב המסירה לשם כספי לה בידים לא הי' שייך לאסור וכ"ש שלא נחשב כספי בידים כמו שמסיק החת"ס שלכן ודאי יש להתיר לאביה למסרה להאיניסטיטושאן.

והנה עתה שהיא סמוכה לגדולתה וניכר בה מאוד תאוה גדולה לזנות שיש ודאי לחוש שיונו הרבה עמה כיון שהיא מתורת אחר זה והרופאים אומרים לסרסה שלפי דבריהם לא טוב זה לבריאותה אם רשאים לסרסה. הנה מצד מה שטוב לבריאותה אם ליכא סכנה בזה הי' לן לאסור ל"מ להגר"א אה"ע סי' ה' ס"ק כ"ה שסרוס נקבה נמי הוי איסור דאורייתא מקרא דמשחתם רק שאין בהם משום מלקות משום שלא נתרבו בקרא דלאו דלא תעשו דמפרש הדרשא דתו"כ היא דרשה גמורה ולא אסמכתא שודאי אין להתיר בלא סכנה אלא אף להסוברים שהוא רק מדרבנן נמי אפשר דאין להתיר בלא סכנה דלא כל איסודין דרבנן שוין לומר שיהי' מותר גם במקום צערא וצורך גדול כדכתבתי בספרי אגרות משה אה"ע סימן י"ג עיי"ש. אבל נלע"ד דמצד שלא ינהגו בה מנהג הפקר יש להתיר כדחוינן שהתירו לשחרר השפחה שנהגו בה מנהג הפקר בגיטין ל"ח והטעם איכא בתו' שם דף מ"א ובשבת ד' דיש לעבור איסורא וזוטא דהוא משום דאין בה מלקות בשביל איסורא רבה דהמונים שנחשבו כאונסים כיון שמחזרת אחריהן וכ"ש איסור זה דסירוס נקבה שלהרבה הוא רק איסור דרבנן ואפי' להגר"א אין בו מלקות שלכן נחשב איסור וזוטא כהא דשחרור עבד ויש לעשות ע"י רופא נכרי כדי שיהי' ודאי רק איסור דרבנן וגם יהי' בלא מעשה.

אבל הוא רק כשהוא אמת שלא טוב זה לבריאותה שליכא איסור דחובל אדם שהוא לאו דלא יומיף שהוא איסור החמור ביותר שלא שייך להתירו בשביל שלא יעברו המזנים איסורא רבה ולכן רק אם האמת שהרופאים אומרים שיוזיק זה לבריאותה שנמצא שהחבלה דסירוס היא לטובתה שליכא איסור אף אם לא יהי' סכנה שנשאר רק איסור הסירוס יש להתיר ע"י רופא נכרי כיון שודאי ינהגו בה מנהג הפקר ואם בהאיניסטיטושאן יוכלו לשמרה אין להתיר אך אם יאמרו שא"א לשומרה שם כי גם מהחולים דשם ואף מהשומרים שם אפשר שתזנה ויש שם גם יהודים יש להתיר.

והנני יודו מקירו ומכרכו.

משה פיינשטיין

בענין בת שוטה אם רשאי האב למוסרה לאיניסטיטושאן של המדינה שאוכלין שם איסורין, ואם מותר להרשות להרופאים לסרסה שאומרים כרי שלא תחלה ובשבי' שלא יחמאו בה

כ"ב כסלו תשכ"ג

מע"כ ידידי הרב הגאון מהר"ר יוסף דוב קליין רב בטראנאנטא.

בדבר אחד שיש לו בת שוטה מילדותה ולדברי הרמב"ם הוא מצד המוח שבדרך הטבע אין לזה רפואה והיא עתה יותר מי"א שנה ואביה נחלה מזה שצריך לטפל בה הרבה יותר מכחו ויש לחוש גם לסכנה מצד שהוא בחולי הלב שכל צער וסירחא גדול גורם להתלות ח"ו יותר שהוא סכנה אם מותר לו למוסרה לאיניסטיטושאן של המדינה אשר מטפלין בחולי שטות ושם הרי יאכילה דברים אסורים. הנה כבר ראה כת"ה תשובת הח"ס האו"ח סימן פ"ג אשר מסיק בעובדא כ"ה שבמה שמוסרו לנכרים אינו כמאכלו בידים וממילא אינו אסור מדינא. משמע דמדין חינוך שעל האב ליכא בשוטה שאינו בר חינוך. ומש"כ שם כשיגיע לבן י"ג שנה ויום אחד יוציאנה משם. נראה דהוא רק בעובדא דידיה שלא היה שוטה ממש אלא דעתו קלישתא שבבית חינוך מורים מתנכים ללאו יועלה מעלה אחר מעלה בדעת. שמצד זה יש ספק שמא אינו בדין שוטה ממש אלא כפתי ביותר שחיב במצוות. אבל לשוטה ממש אין שום עדיפות במה שתהיה גדולה לפי השנים דגם גדולה הרי פטורה ממצוות וכמבאר בחת"ס עצמו ששוטה גרע מקטן. וכן הוא מפורש בשבת דף קנ"ג שוטה וקטן לשוטה ורק בחרש וקטן פליגי שם דלדח מ"ד לקטן יהיב דחרש אתי לאיחלופי בגדול פיקת, אלמא דבשוטה ליכא חשש זה דאתי לאיחלופי בגדול פיקת משום דלכל אדם ידוע ששוטה לא שייך לחיבו בכלום ול"ד לחרש שדעתא קלישתא אית ליה לא ידוע זה לכל אדם מה שפטר ממצוות ואתי לאיחלופי בפיקת, ולכן ודאי שרק בעובדא דהתם שהיה ספק לו שמא אינו שוטה ממש אלא שהוא דעתא קלישתא החמיר החת"ס שיוציאנה משם קודם שיבא לשני גדלות, אבל בשוטה אין שום חלוק ויש להתיר אף בגדלותה.

ונשאר רק מה שמסיק החת"ס בסוף שאף שזוהו מעיקר הדין מ"מ כיון שהעידו קדמונינו שעל ידי מאכלות אסורות מתטמם הלב ומוליד לו טבע רע אין לעשות זה ומוטב שיהי' שוטה כל ימיו ואל יהי' שעה אחת רשע, אבל פשוט שהוא רק בעובדא דידיה שירפאוהו בהתנוך של המורים ההם למדרגה להיות בעל אנושי שיתחייב או במצוות שנמצא ע"י טימטום הלב דמאכלות אסורות שאכל בימי שטותו יעשה דברים אחר שיתחייב במצוות שיהי' בהם רשע לפני המקום. אבל בעובדא דידן שלפי דרך הטבע לא תתרפא ולא תבוא לעולם לחיוב מצות הרי אף בטמטום הלב לא תהי' רשעה לפני המקום לעולם אין שום קפיידא בזה ואם השי"ת יעשה גם שתתרפא ותעשה פיקת ודאי לא נטמטמה לבה כי לא יעשה השי"ת נסים להרבות רשעים. ולכן הוא כדן מפורש בדברי מרן החת"ס להתיר.

נשמת אברהם

קכ

אבן העזר, הלכות פריה ורביה, סי' ה

סעיף יב המשקה כוס של עיקרין לאדם או לשאר בעלי חיים כדי לסרסו, הרי זה אסור ואין לוקין עליו. (ד) ואשה מותרת לשתות עיקרין כדי לסרסה עד (ה) שלא תלד.

נשמת אברהם

(ד) ואשה מותרת. ראה מה שכתבנו בנשמת אברהם¹⁷. ונשאל האג"מ¹⁸ לגבי שוטה בת י"א שנה שמוכרחים להכניסה למוסד של המדינה וניכרת בה מאד תאוה גדולה לזנות שיש ודאי לחוש שיזנו הרבה עמה וכו' והרופאים אומרים לסרסה וכו' האם מותר לעשות זאת. וכותב: לא מיבעיא להגר"א ס"ק כה שסירוס נקבה נמי הוי איסור דאורייתא וכו' ודאי אין להתיר בלא סכנה, אלא אף להסוברים שהוא רק מדרבנן נמי אפשר דאין להתיר בלא סכנה דלא כל איסורין דרבנן שוין לומר שיהיה מותר גם במקום צערא וצורך גדול וכו'. אבל נלע"ד דמצד שלא ינהגו בה מנהג הפקר יש להתיר כדחזינן שהתירו לשחרר השפחה שנהגו בה מנהג הפקר, בגיטין לח, והטעם איכא בתוס' שם דף מא ובשבת דף ד, דיש לעבור איסורא זוטא שהוא משום דאין בה מלקות בשביל איסורא רבה וכו', ויש לעשות ע"י רופא נכרי כדי שיהיה ודאי רק איסור דרבנן וגם יהיה בלא מעשה וכו'. ואם במוסד יוכלו לשמרה אין להתיר, אך אם יאמרו שאי אפשר לשמרה שם כי גם מהתולים דשם ואף מהשומרים שם אפשר שתזנה ויש שם גם יהודים, יש להתיר.

ולא הבינותי מקוצר דעתי. הלא כששחררו את השפחה והיתה מותרת לישראל פתרו את הבעיה של הפקרות כי בעלה משמרה. אבל בנידון דידן הלא ימשיכו לזנות אתה ואין סירוסה מוריד בכלל את תאותה לזנות (כפי שקורה אצל הגבר). יתרה מכן ידוע שיש הפקרות במוסדות כאלה גם בלי תאוה גדולה מצד האשה. ומה שעושים שמטפלים בנשים אלה בגלולות או בהתקן תוך-רחמי או בקשירת החצוצרות, הוא רק כדי למנוע הריון והצורך בהפלה (שגם היא אסורה לפי ההלכה). ואינני מבין מדוע יהיה מותר לעשות זאת. והסכים אתי מו"ר הגרי"י גויבירט שליט"א.

אגרות משה

רק מכוס של עיקרין שאינו במעשה באברי הלידה ונתרבו לאיסור רק ממשחתם שאין זה אלא בהם בזכרים ולא בנקבות אבל באברי הלידה נתרבו גם נשים לאיסור מקרא דמשחתם. ואיכא בקרא דמשחתם ב' ענינים לאסור אחד באברי הלידה אף של נקבה וב' ע"י דברים אחרים כמו בכוס של עיקרין וזה בזכרים דוקא ממעוטא דבהם ור' יהודה פליג וסובר שהמעוט דבהם ממעט נשים לגמרי שלא ילמדו לאוסרן מקרא דמשחתם וקאי לדידיה משחתם רק לרבות כוס של עיקרין באיש.

וניחא לפ"ז מה שהגר"א כתב שגם כוס של עיקרין הוא מקרא דמשחתם שלא נמצא זה בתור"כ שלכאורה תמוה מנא ליה להגר"א זה. אבל הוא משום דמה יעשה ר' יהודה בקרא דמשחתם. ולפרש דכולו נאמר בשביל קרא דבהם שהוא למעט נקבות, הא א"צ קרא למעט נקבות דלא נאמר האיסור אלא באברי הזכר שליתנהו כלל באשה. ולכן מוכרחין לומר דמרבין ממשחתם גם כוס של עיקרין אף שלא נעשה מעשה באברי הלידה ובוז מודה גם ר' יהודה. וכיון שממשחתם מרבין אף שלא בהאברים שנאמר לעיל מזה בקרא דהם אברי הזכר ודאי היה לנו לרבות לאיסור אף נקבות והוצרך קרא דבהם למעט. וסובר ר' יהודה דלגמרי נתמעטו ולת"ק לא נתמעטו נשים אלא מכוס של עיקרין שילפינג מקרא זה. (ובמ"מ פט"ז מאי"ב הי"א יש פלא שמפרש דהרמב"ם מפרש דר' יהודה רק פוטר ולכאורה הוא משום דפסק כת"ק ואולי סובר המ"מ דלת"ק איתרבו גם לחיוב בנשים וזה לא מסתבר דא"כ הי"ל לחייב בכוס של עיקרין ואם לא מרבה כוס של עיקרין מה יעשה ר' יהודה בקרא דמשחתם וצ"ע והנכון כהגר"א דאדרבה פסק כת"ק דהלכה כרבים).

עכ"פ כיון שהוא איסורא דאורייתא אין להתיר בלא סכנה ואף להסוברין דהוא רק מדרבנן נמי אפשר אין להתיר בלא סכנה דלא כל איסורין דרבנן שוין לומר שיהיה מותר במקום צערא וצורך גדול. ולכן אף שהריון באשה זו יש להחשיב שהוא סכנה אבל הא ליכא סכנה בלא הריון ויכולה בשביל הסכנה שלא להבעל כלל ובמקום סכנה אינה משועבדת לבעלה ולכן איני רואה בזה היתר לסרסה.

אבל מכיון שיש לה חשש סכנה בהריון יש להתיר לה לשמש במוך שהוא בהראבער שנותנין בגוף האשה שזה התירו האחרונים וגם אני הארכתי בתשובה ע"ז אבל הוא רק כשהאשה היא צנועה במעשיה ולא יבואו נשים אחרות להקל שלא כדין.

משה פיינשטיין

ידידו,

סימן יג

בענין סרוס אשה

כ"ד תמוז תשט"ז.

מע"כ ידידי הנכבד הרב יוסף נייאוויץ שליט"א.

בדבר אשתו שלפי דברי הרופא צריכה שינתחו האם **שלה** מצד שהיא ע"י הריון חולה בג' עניני מחלות שיש לתוש לסכנה מחלת פסיכולוגי ומחלת הכליות ומחלת ורידים נפוחים באופן קשה ועתה היא הרה ובעוד איזה שבועות יש לה להוליד בעה"י ואז רוצים הרופאים לעשות הנתוח ושואל מע"כ אם מותר וכוונתו ודאי איסור הסירוס.

הנה בש"ע אה"ע סי' ה' סעי' י"א פוסק דמסרס את הנקבה פטור אבל אסור ובהגר"א ס"ק כ"ה סובר דהוא מדאורייתא כדדריש בתור"כ מקרא דכי משחתם אבל כיון שלא נאמר בלשון לאו אין לוקין עיי"ש. וכיון שהוא מדאורייתא ודאי אין להתיר אלא במקום סכנה ולא בשביל צערא בעלמא. ואף שתמוה לכאורה דהגר"א בס"ק כ"ה סובר דכוס של עיקרין נמי אסור ממשחתם ולכן אין לוקין עיי"ש וא"כ מ"ט מותרת אשה לשתות כוס של עיקרין אחרי דמשחתם הוא גם באשה. בשלמא אם האיסור אף במעשה באברי הורע בנקבה הוא רק מדרבנן ניחא מה שבכוס עיקרין שאינו במעשה בהאברים לא אסרו באשה. אבל להגר"א יקשה. וצריך לומר דגם ת"ק דבתור"כ דורש למעט מבהם נקבות כדדריש ר' יהודה אבל הם סברי דבא למעט נקבות

שיעורי תורה לרופאים

במקרה ג' למנוע הריון מסוכן: הנה האגרות משה (אבה"ע ח"א סימן יג) דן בדבר אשה הסובלת בהריונותיה מבעיות נפשיות, ממחלת כליות, ומוורידים, ועתה היא הרה, והרופאים מייעצים לכרות את רחמה לאחר הלידה. האם הדבר מותר? והשיב: כיון שכריתת רחם היא איסור תורה, אין להתיר כי אם בשעת סכנה. ומאחר ואם לא תהיה בהריון לא תסתכן לכן אסור לסרסה, ויש להתיר לה שימוש באמצעי מניעה. ודוקא כאשר האשה צנועה במעשיה, ולא יבואו נשים אחרות ללמוד ממנה את השימוש באמצעי מניעה ולהקל שלא כדין, יעוין בדבריו³.

ולעניות דעתי נראה, דאם ג' המחלות הנ"ל מסכנות את חייה, ואין אמצעי מניעה בטוחים, אפשר אולי להקל ולהתיר לה קשירת חצוצרות [ולא לחתכס]. כי הסירוס באופן זה הוא בדרך גרמא, שהרי בשעת הקשירה ניתן עדיין להתיר את הקשרים ואז היא שוב ראויה ללדת, אלא שבמשך הזמן מתאחות החצוצרות מאליהן ונדבקות, ושוב אינה ראויה ללדת, נמצא שבשעת הקשירה אין כאן סירוס בידיים, ואין בזה איסור תורה, ויתכן שמותר כשאין אפשרות אחרת למנוע את ההריון⁴. ואף באופן זה עדיף לעשות דבר זה ע"י נכרי. ויעוין באגרות משה (אבה"ע ח"ד סימן לב אות א, ושם בסימן לד).

[aa"ץ 1234567](#)

תשובות

חושן משפט

והנהגות

תקעז

סימן תתפז

שאלה: אשה שיש לה כמה ילדים ורוצה לבלוע סמים כדי לעקר עצמה שלא תוכל עוד לילד, מהו.

אשה שבעלה כבר קיים פ"ו ורוצה לעקר עצמה לא תוליד עוד, שלפי דעת רופאים אם תלד יש בזה סכנה, ובמקום להשתמש בכדורים וכדומה לזמן רוצה לשתות כוס של עיקרין שלא תוכל לילד עוד, בשו"ע אבה"ז סימן ה' סעיף י"א איתא "והמסרס את הנקבה בין באדם בין בשאר מינים פטור אבל אסור", ובסעיף י"ב איתא "ואשה מותרת לשתות עיקרין כדי לסרסה עד שלא תלד", ע"כ.

והנה המשקה כוס של עיקרין לאדם או לשאר בע"ח כדי לסרסו ה"ז אסור ואין לוקין עליו, ולרוב הפוסקים סירוס גמור באשה ואפילו באיברי הזרע ממש הוא רק דרבנן עיין בט"ז שם סק"ו, א"כ י"ל דמשקה כוס של עיקרין לא גזרו באשה, אבל צ"ע לדעת הגר"א זצ"ל (שם ס"ק כ"ה) דאיסור סירוס בנקבה הוא איסור תורה, ומ"מ אף להגר"א אשה שרוצה לשתות עיקרין מותרת, וצ"ב דאמאי שרי באשה ולא באיש, ונראה דלטעם המבואר שם בדברי הגר"א זצ"ל שאוסר מה"ת היינו מקרא ד"משחתם בהם" אפשר דלכך שורש האיסור בנשים הוא דרך השחתה דוקא, אבל כשאין הסירוס באברי הזרע אלא רק ע"י כוס עיקרין לא חשיב דרך השחתה, ולכן גם להגר"א אינו אסור מהתורה, וחכמים לא אסרו מפני צער לידה וכן מפורש ביבמות (ס"ה:) שמתר לעקר אשה ע"י כוס של עיקרין מפני צער לידה, ולב"ש ס"ק י"ד וט"ז סק"ז מתירים לאשה לשתות כוס של עיקרין גם בלאו צער לידה וכ"כ החת"ס בתשו' סי' כ', אבל בכ"ח וברכ"י בשם היש"ש ובערוה"ש אסרו כשאין צער לידה, ע"ש. ולדברינו גם לשי' הגר"א בכוס של עיקרין לא חשיב "דרך השחתה" כלל, ולכן גם שלא במקום צער אין איסור תורה.

וברם יש לומר דגם כוס של עיקרין כיון דסו"ס עי"ז מתקלקלן איברי ההולדה חשיב דרך השחתה ואסור מהתורה, וכמו באיש דגם ע"י כוס של עיקרין אסור מהתורה וכמש"כ בביאור הגר"א ס"ק כ"ח. וכל ההיתר באשה הוא דכיון דעושה זאת מפני צער לידה דיש בזה גם קצת סכנה - לא חשיב דרך השחתה, [ועיין בסו"ד בסימן תתפ"ח], וא"כ בעניינינו

דיכולה להשתמש בכדורים לכאורה אין לה ליכנס לחשש איסור תורה.

ואולם באמת בביאור הגר"א שם מפורש דע"י כוס של עיקרין מותר אפילו שלא במקום צער, ועיין עוד באג"מ אה"ע ח"א סימן י"ג כמה שביאר היטב שיטת רבינו הגר"א ז"ל דאף דחשיב דרך השחתה נשים נתמעטו מאיסור סירוס ע"י כוס של עיקרין, ע"ש.

מיהו היכא דמניעת האשה אינו מפני חולשתה או עצבים וכדומה, אלא רק מפני פרנסה לבר בזה אינו רק פגם בבטחון, אלא שלכמה מגדולי הפוסקים יש בזה איסור סירוס כמו שביארנו. ורק כשנוגע לבריאות הגוף או הנפש נראה דחשיב לצער ולא להשחתה, ובאופן שיש לה צער או עצבים כרוב נשים בזמננו, יש להתיר גם לגר"א בכוס של עיקרין באופן זמני, אבל כמובן אסור להורות בזה היתר לעצמו אלא לשאול רב מובהק וההיתר הוא זמני לבד וכשיש בזה צורך שהיא חלשה וכמ"ש לעיל. (אבל סירוס באופן זמני לבעל אין להתיר, כמ"ש במק"א.)

סימן תתפח

שאלה: אשה הסובלת מכאבים וצער גדול ורופאים מיעצים לחתוך הרחם שהיא מעל גיל מ"ה שנה ואיבדה כבר וסתה.

בשו"ע אה"ע"ז (ה' ס"ק י"א) לסרס הנקבה פטור אבל אסור, וע"ש בביאור הגר"א שאסור מדאורייתא רק אין בו מלקות, לפ"ז לכאורה יש כאן חשש איסור דאורייתא ופשיטא לכאורה שאסור לחתוך הרחם, שאין מתירין בזה במקום צער כל שאין בו פקו"נ, אבל נראה שגם לדעת הגר"א שאסר מה"ת היינו דוקא דרך השחתה שנאמר משחתם בהם, אבל דרך רפואה מותר, אמנם באיש שיסוד האיסור שנאמר לא תעשו האיסור הוא בכל אופן. ולפי זה כיון שלרוב הפוסקים האיסור לסרס אשה רק מדרבנן, ואף לדעת הגר"א יש לצדד שהאיסור מהתורה רק בדרך השחתה כמ"ש לעיל, ואולי גם מדרבנן לא אסרו באשה אפילו בסירוס איברי ההולדה בידיים אלא דרך השחתה ולא דרך רפואה וכל כה"ג שיש לה צער גדול מזה עד

סוגיא ב'

- שו"ע אבהע"ז סימן ה' ס"ק יד'
- בית שמואל שם ס"ק טז'
- שו"ע יו"ד רצז* ד'
- פרמ"ג משב"ז רסג' ג'
- שבט הלוי ח"ג ס"ס קעב
- ב"י או"ח תס"ח
- שולחן גבוהה שם אות ד'
- בשו"ע אסור לומר לעכו"ם לסרס בהמה שלנו. ובב"ש הביא ב' טעמים אם משום שיש אמירה לעכו"ם באיסורים דעלמא א"ד שהעכו"ם עצמו מצווה. וברמ"א נפסק להדיה שאמירה לעכו"ם אסור בכל איסורים. אכן בפרמ"ג נחקר אם רק באיסורי דאו' או ה"ה באיסורי דרבנן. וע' בשבט הלוי שפשט חקירת הפרמ"ג ובמה לחלק בין שבת לשאר איסורים.
- ולהסתפר בערב פסח ע"י עכו"ם ע' מה שהביא הב"י בשם הרוקח ובשלחן גבוהה איך נוהג למעשה.

בית שמואל אבן העזר ה הלכות פריה ורביה בית שמואל קיג

וטאר מנינים, לא עדיף מאשה, וכ"כ צמ"מ [סק"ן] גשם פירוש מהר"א שטיין על הסמ"ג [שם] וע"ש: בעיקר י"ג טו מותר ליטול כרבלתו. הטעם, דאין מסרס אומר, רק ע"י זה ממאכל על שנטל הדור, ועיין פרק (כל כתבי) [*במה בהמה, שבת ניד ע"א] [ומותר] [דמותר] לקשור את הנקיזה שלא יעלו עליהם זכרים: סעיף י"ד טו אסור לומר לגוי. הנה נפרק הפועלים [ב"מ צ' ע"א] מיציעא גש"ס אס אמירה לגוי אסור (כשאר) [*בשאר] איסורים, וצ"ע למיפגע מהא דאסור לומר לגוי לסרס, והוהא שם דילמא שאני סיוס דכן נה מצווה על הסיוס. ופסקהדין [ג"י ע"ב] אפליגו אס בן נה מצווה על סיוס, ופסקו הרמב"ם [ראה פ"י ממלכים ה"ו וברב"ז שם] והרא"ש י"ד טו אסור לומר לגוי לסרס בהמה שלנו ואם לקחה הוא מעצמו וסרסה מותר ואם ציונים ומקורות כג' לשון הרמב"ם פ"ז מאיסורי ביאה ה"ט, טו. כד' שלטי הגבורים שבת כ"ד ע"ב מרפי הרי"ף את א'. (כה לשון רמב"ם פ"ז מאיסורי ביאה ה"ג. שנו"ס 7) ממהדרת של"ד וליתא במהדרת באה"ג.

נחלת צבי
סעיף י"ד בא. אסור לומר לגוי לסרס. משום (ד) אמירה לגוי, כמו גבי שנת שאסור משום שנות. רפ"ן ז"ל [הגהת פרישה אות ל"ב]:

טורי זהב
סעיף י"ג [ח] ליטול כרבלתו. בפסקי מהרא"י [תרומת הרשן ח"ב] סי' ק"ה כתב בזה דאין כאן משום צער בעלי חיים כיון שיש לו ירוח בדבר, וכעין [זה] כתבתי ביו"ד סימן (ק"י"ח) [קט"ז] ב"ט"ז [סק"ן] בשם התוס' [הגהת פרישה אות ל"ב]:

הנפק
הנפקה היא הפעולה של הנקיזה על ידי יעלו עליהם זכרים: סעיף י"ד טו אסור לומר לגוי. הנה נפרק הפועלים [ב"מ צ' ע"א] מיציעא גש"ס אס אמירה לגוי אסור (כשאר) [*בשאר] איסורים, וצ"ע למיפגע מהא דאסור לומר לגוי לסרס, והוהא שם דילמא שאני סיוס דכן נה מצווה על הסיוס. ופסקהדין [ג"י ע"ב] אפליגו אס בן נה מצווה על סיוס, ופסקו הרמב"ם [ראה פ"י ממלכים ה"ו וברב"ז שם] והרא"ש י"ד טו אסור לומר לגוי לסרס בהמה שלנו ואם לקחה הוא מעצמו וסרסה מותר ואם ציונים ומקורות כג' לשון הרמב"ם פ"ז מאיסורי ביאה ה"ט, טו. כד' שלטי הגבורים שבת כ"ד ע"ב מרפי הרי"ף את א'. (כה לשון רמב"ם פ"ז מאיסורי ביאה ה"ג. שנו"ס 7) ממהדרת של"ד וליתא במהדרת באה"ג.

כאן שאם עבר ועשה כן שימכור ד' (ב) ג (ה) אסור לישראל ליתן בהמתו לגוי שהם מפרשים הא דקאמר זש"ס הכהמה כמו שאמרו גבי סירוס (א) להרביעה: [הגה:] [ח] וכן כל אמירה לגוי ופשיט לה לאיסורא דלא כהלכתא בהמה זאה"ע סימן ה' [סעיף ז], דשם מצוי האיסור בכל יום גבי עובד כוכבים, אבל כאן מילתא דלא דמשום פריזותא דעבדי נמי דלא כהלכתא היא: שיכחא לא גזרו בו קנס, כן נראה לי. ועיין מה שכתבתי בסימן זהב [לבוש סעיף ז] ובצ"ח [עמוד שכ"ה ד"ה ומ"ש ואסור] ובעטרת משום אמירה לעובד כוכבים שבות, וכן נראה מדברי הר"ב, וכן מה שכתבתי בסימן זהב [לבוש סעיף ז] ובצ"ח [עמוד שכ"ה ד"ה ומ"ש רבינו] כתבו הטעם משום אמירה לעובד כוכבים שבות, וכן נראה מדברי הר"ב, וכן עיקר וכמו שכתבתי. אבל בדרישה [אות ה] כתב ואני אומר וכו', והטעם משום דבני נח מצוין על הרכבת אילן והרבעת בהמה, וכן כתב הרמב"ם בהדיא בפרק ו' מהלכות מלכים כו'. וכלא אלאמין שיאלו דברים אלו מפיו, דהא קיימא לן [גס ט, ה] דשבע מצות נטוו בני נח וכו' לא, ואמת כן הוא דעת רבי (אליעזר) [אלעזר] בפרק ארבע מיתות ופיהדין דף כ"ו ע"ב דנטוו גס על הרבעת בהמה והרכבת אילן, אבל אן קיימא לן כרבנן. ומה שכתב וכן כתב הרמב"ם בהדיא בפרק ו' מהלכות מלכים כו', אין גס לא רמז ומיזיה, ואדרבה מדברי הרמב"ם פרק ט' מהלכות מלכים מובאר להדיא דלא נטוו אלא בשבע מצות, עבודת אלילים וגלוי עריות ושפיכות דמים וגול דיינין וזכרת השם ואבר מן המי. והוא פשוט:

ד אב לא שהגוי עושה כו'. משמע דכשהעובד כוכבים עושה להנאת עצמו מותר באיסור לאו אפילו הוא של ישראל. וכן כתוב בהגהת אשר"י פרק הפועלים [בבא מציעא פ"ז סימן ו] דדבר שאין העובד כוכבים מוזהר, כמו על חסימה, שרי למימר לעובד כוכבים חסום פרחי ודוש זה דישה שלך, אבל לדוש זה תבואה שלו לא, עכ"ל. וכן כתב הרב המגיד בסוף הלכות שכירות [יג, ג] שאין איסור אמירה לעובד כוכבים אלא במלכת ישראל, אבל במלכת עובד כוכבים מותר דומיא דשבת, דאפילו בשבת מותר לישראל לומר לעובד כוכבים לעשות מלכת העובד כוכבים עצמו (ועיין באו"ח ריש סימן ש"ז סעיף ג). אבל רש"י פרק הפועלים [שס] דף ז' סוף ע"א ד"ה חסום פרחי והטור חו"מ סימן של"ח [עמוד מ] כתבו דאפילו לדוש תבואה של עובד כוכבים אכיעא [שס] ולא אפשיטא ולחומר. וכן דעת הרא"ש שם וכן מסקנת התוספות [שם ד"ה חסום] והאגודה שם [סימן קלד] בשם ר"י. וכתב הרא"ש שם וכן נמי אסור בשבת לומר לעובד כוכבים שאין מוונתו עליך הילך בשר זה ובשל אותו לזכרך [בשבת]. מיהו כתבו שם אף על פי שמוחר לומר לעובד כוכבים אכול נבילה זו, שאני התם שאם היה הישראל עושה צידים מה שהעובד כוכבים עושה במאמרו דהיינו שנותן נבלה לתוך פיו היה מותר, דישאל יכול ליתן נבלה לתוך פיו, אבל בחסימה אסור לעשות מה שהעובד כוכבים עושה במאמרו, עכ"ל. (ורבינו ירוחם כתב בנתיב י"ז ריש חלק ו' [קס, ה] אסור לומר לעובד כוכבים שאין מוונתו עליך הילך בשר זה של נבילה ובשל אותו לזכרך, אבל מותר לומר לו אכול נבילה זו, וכן פשוט בתוספות, עכ"ל, ולא הזכיר שבת. והוא טעות, דפשיטא דאף על פי שהוא נבלה אין בו איסור ביטול [א]). ומשמע לכאורה מדבריהם דהוא הדין בפרתו של עובד כוכבים אסור כיון שהישראל היה אסור לעשות בכהאי גוונא. מיהו הנמוקי יוסף כתב בפרק הפועלים [שס ג, א] דזיר ראשון ישראל האומר לעובד כוכבים חסום פי פרחי ודוש זה דישה שלך, או חסום פרחי ודוש זה דישה שלי, אסור משום אמירה לעובד כוכבים, שהרי עשה מלכת אסור דבצר של ישראל. ולא דמי להא דתניא במילתא [פרשת בא פשה ט] דמלכת העובד כוכבים ליכא משום אמירה לעובד כוכבים, דשאני התם שאינו עושה בשל ישראל [כלום], עכ"ל. ואפשר לכוון גס דבריהם כן. ומכל מקום נתבאר לך מדברי התוספות והרא"ש והנמוקי יוסף דאפילו העובד כוכבים עשה להנאת עצמו אסור דבצר של ישראל, ודלא כהגהת מרדכי [שבת רמז מנע] שכתב הר"ב. וכן משמע ממה שכתבו הרמב"ם סוף פרק (י"ז) [טו] מהלכות איסורי ביאה והמחבר זאה"ע סוף סימן ה' אסור לומר לעובד כוכבים לפרס בהמה שלנו כו', משמע אפילו אין לו הנאה בזה אסור כיון שהיא בהמה של ישראל:

ד אב לא שהגוי עושה כו'. משמע דכשהעובד כוכבים עושה להנאת עצמו מותר באיסור לאו אפילו הוא של ישראל. וכן כתוב בהגהת אשר"י פרק הפועלים [בבא מציעא פ"ז סימן ו] דדבר שאין העובד כוכבים מוזהר, כמו על חסימה, שרי למימר לעובד כוכבים חסום פרחי ודוש זה דישה שלך, אבל לדוש זה תבואה שלו לא, עכ"ל. וכן כתב הרב המגיד בסוף הלכות שכירות [יג, ג] שאין איסור אמירה לעובד כוכבים אלא במלכת ישראל, אבל במלכת עובד כוכבים מותר דומיא דשבת, דאפילו בשבת מותר לישראל לומר לעובד כוכבים לעשות מלכת העובד כוכבים עצמו (ועיין באו"ח ריש סימן ש"ז סעיף ג). אבל רש"י פרק הפועלים [שס] דף ז' סוף ע"א ד"ה חסום פרחי והטור חו"מ סימן של"ח [עמוד מ] כתבו דאפילו לדוש תבואה של עובד כוכבים אכיעא [שס] ולא אפשיטא ולחומר. וכן דעת הרא"ש שם וכן מסקנת התוספות [שם ד"ה חסום] והאגודה שם [סימן קלד] בשם ר"י. וכתב הרא"ש שם וכן נמי אסור בשבת לומר לעובד כוכבים שאין מוונתו עליך הילך בשר זה ובשל אותו לזכרך [בשבת]. מיהו כתבו שם אף על פי שמוחר לומר לעובד כוכבים אכול נבילה זו, שאני התם שאם היה הישראל עושה צידים מה שהעובד כוכבים עושה במאמרו דהיינו שנותן נבלה לתוך פיו היה מותר, דישאל יכול ליתן נבלה לתוך פיו, אבל בחסימה אסור לעשות מה שהעובד כוכבים עושה במאמרו, עכ"ל. (ורבינו ירוחם כתב בנתיב י"ז ריש חלק ו' [קס, ה] אסור לומר לעובד כוכבים שאין מוונתו עליך הילך בשר זה של נבילה ובשל אותו לזכרך, אבל מותר לומר לו אכול נבילה זו, וכן פשוט בתוספות, עכ"ל, ולא הזכיר שבת. והוא טעות, דפשיטא דאף על פי שהוא נבלה אין בו איסור ביטול [א]). ומשמע לכאורה מדבריהם דהוא הדין בפרתו של עובד כוכבים אסור כיון שהישראל היה אסור לעשות בכהאי גוונא. מיהו הנמוקי יוסף כתב בפרק הפועלים [שס ג, א] דזיר ראשון ישראל האומר לעובד כוכבים חסום פי פרחי ודוש זה דישה שלך, או חסום פרחי ודוש זה דישה שלי, אסור משום אמירה לעובד כוכבים, שהרי עשה מלכת אסור דבצר של ישראל. ולא דמי להא דתניא במילתא [פרשת בא פשה ט] דמלכת העובד כוכבים ליכא משום אמירה לעובד כוכבים, דשאני התם שאינו עושה בשל ישראל [כלום], עכ"ל. ואפשר לכוון גס דבריהם כן. ומכל מקום נתבאר לך מדברי התוספות והרא"ש והנמוקי יוסף דאפילו העובד כוכבים עשה להנאת עצמו אסור דבצר של ישראל, ודלא כהגהת מרדכי [שבת רמז מנע] שכתב הר"ב. וכן משמע ממה שכתבו הרמב"ם סוף פרק (י"ז) [טו] מהלכות איסורי ביאה והמחבר זאה"ע סוף סימן ה' אסור לומר לעובד כוכבים לפרס בהמה שלנו כו', משמע אפילו אין לו הנאה בזה אסור כיון שהיא בהמה של ישראל:

ד אב לא שהגוי עושה כו'. משמע דכשהעובד כוכבים עושה להנאת עצמו מותר באיסור לאו אפילו הוא של ישראל. וכן כתוב בהגהת אשר"י פרק הפועלים [בבא מציעא פ"ז סימן ו] דדבר שאין העובד כוכבים מוזהר, כמו על חסימה, שרי למימר לעובד כוכבים חסום פרחי ודוש זה דישה שלך, אבל לדוש זה תבואה שלו לא, עכ"ל. וכן כתב הרב המגיד בסוף הלכות שכירות [יג, ג] שאין איסור אמירה לעובד כוכבים אלא במלכת ישראל, אבל במלכת עובד כוכבים מותר דומיא דשבת, דאפילו בשבת מותר לישראל לומר לעובד כוכבים לעשות מלכת העובד כוכבים עצמו (ועיין באו"ח ריש סימן ש"ז סעיף ג). אבל רש"י פרק הפועלים [שס] דף ז' סוף ע"א ד"ה חסום פרחי והטור חו"מ סימן של"ח [עמוד מ] כתבו דאפילו לדוש תבואה של עובד כוכבים אכיעא [שס] ולא אפשיטא ולחומר. וכן דעת הרא"ש שם וכן מסקנת התוספות [שם ד"ה חסום] והאגודה שם [סימן קלד] בשם ר"י. וכתב הרא"ש שם וכן נמי אסור בשבת לומר לעובד כוכבים שאין מוונתו עליך הילך בשר זה ובשל אותו לזכרך [בשבת]. מיהו כתבו שם אף על פי שמוחר לומר לעובד כוכבים אכול נבילה זו, שאני התם שאם היה הישראל עושה צידים מה שהעובד כוכבים עושה במאמרו דהיינו שנותן נבלה לתוך פיו היה מותר, דישאל יכול ליתן נבלה לתוך פיו, אבל בחסימה אסור לעשות מה שהעובד כוכבים עושה במאמרו, עכ"ל. (ורבינו ירוחם כתב בנתיב י"ז ריש חלק ו' [קס, ה] אסור לומר לעובד כוכבים שאין מוונתו עליך הילך בשר זה של נבילה ובשל אותו לזכרך, אבל מותר לומר לו אכול נבילה זו, וכן פשוט בתוספות, עכ"ל, ולא הזכיר שבת. והוא טעות, דפשיטא דאף על פי שהוא נבלה אין בו איסור ביטול [א]). ומשמע לכאורה מדבריהם דהוא הדין בפרתו של עובד כוכבים אסור כיון שהישראל היה אסור לעשות בכהאי גוונא. מיהו הנמוקי יוסף כתב בפרק הפועלים [שס ג, א] דזיר ראשון ישראל האומר לעובד כוכבים חסום פי פרחי ודוש זה דישה שלך, או חסום פרחי ודוש זה דישה שלי, אסור משום אמירה לעובד כוכבים, שהרי עשה מלכת אסור דבצר של ישראל. ולא דמי להא דתניא במילתא [פרשת בא פשה ט] דמלכת העובד כוכבים ליכא משום אמירה לעובד כוכבים, דשאני התם שאינו עושה בשל ישראל [כלום], עכ"ל. ואפשר לכוון גס דבריהם כן. ומכל מקום נתבאר לך מדברי התוספות והרא"ש והנמוקי יוסף דאפילו העובד כוכבים עשה להנאת עצמו אסור דבצר של ישראל, ודלא כהגהת מרדכי [שבת רמז מנע] שכתב הר"ב. וכן משמע ממה שכתבו הרמב"ם סוף פרק (י"ז) [טו] מהלכות איסורי ביאה והמחבר זאה"ע סוף סימן ה' אסור לומר לעובד כוכבים לפרס בהמה שלנו כו', משמע אפילו אין לו הנאה בזה אסור כיון שהיא בהמה של ישראל:

ד אב לא שהגוי עושה כו'. משמע דכשהעובד כוכבים עושה להנאת עצמו מותר באיסור לאו אפילו הוא של ישראל. וכן כתוב בהגהת אשר"י פרק הפועלים [בבא מציעא פ"ז סימן ו] דדבר שאין העובד כוכבים מוזהר, כמו על חסימה, שרי למימר לעובד כוכבים חסום פרחי ודוש זה דישה שלך, אבל לדוש זה תבואה שלו לא, עכ"ל. וכן כתב הרב המגיד בסוף הלכות שכירות [יג, ג] שאין איסור אמירה לעובד כוכבים אלא במלכת ישראל, אבל במלכת עובד כוכבים מותר דומיא דשבת, דאפילו בשבת מותר לישראל לומר לעובד כוכבים לעשות מלכת העובד כוכבים עצמו (ועיין באו"ח ריש סימן ש"ז סעיף ג). אבל רש"י פרק הפועלים [שס] דף ז' סוף ע"א ד"ה חסום פרחי והטור חו"מ סימן של"ח [עמוד מ] כתבו דאפילו לדוש תבואה של עובד כוכבים אכיעא [שס] ולא אפשיטא ולחומר. וכן דעת הרא"ש שם וכן מסקנת התוספות [שם ד"ה חסום] והאגודה שם [סימן קלד] בשם ר"י. וכתב הרא"ש שם וכן נמי אסור בשבת לומר לעובד כוכבים שאין מוונתו עליך הילך בשר זה ובשל אותו לזכרך [בשבת]. מיהו כתבו שם אף על פי שמוחר לומר לעובד כוכבים אכול נבילה זו, שאני התם שאם היה הישראל עושה צידים מה שהעובד כוכבים עושה במאמרו דהיינו שנותן נבלה לתוך פיו היה מותר, דישאל יכול ליתן נבלה לתוך פיו, אבל בחסימה אסור לעשות מה שהעובד כוכבים עושה במאמרו, עכ"ל. (ורבינו ירוחם כתב בנתיב י"ז ריש חלק ו' [קס, ה] אסור לומר לעובד כוכבים שאין מוונתו עליך הילך בשר זה של נבילה ובשל אותו לזכרך, אבל מותר לומר לו אכול נבילה זו, וכן פשוט בתוספות, עכ"ל, ולא הזכיר שבת. והוא טעות, דפשיטא דאף על פי שהוא נבלה אין בו איסור ביטול [א]). ומשמע לכאורה מדבריהם דהוא הדין בפרתו של עובד כוכבים אסור כיון שהישראל היה אסור לעשות בכהאי גוונא. מיהו הנמוקי יוסף כתב בפרק הפועלים [שס ג, א] דזיר ראשון ישראל האומר לעובד כוכבים חסום פי פרחי ודוש זה דישה שלך, או חסום פרחי ודוש זה דישה שלי, אסור משום אמירה לעובד כוכבים, שהרי עשה מלכת אסור דבצר של ישראל. ולא דמי להא דתניא במילתא [פרשת בא פשה ט] דמלכת העובד כוכבים ליכא משום אמירה לעובד כוכבים, דשאני התם שאינו עושה בשל ישראל [כלום], עכ"ל. ואפשר לכוון גס דבריהם כן. ומכל מקום נתבאר לך מדברי התוספות והרא"ש והנמוקי יוסף דאפילו העובד כוכבים עשה להנאת עצמו אסור דבצר של ישראל, ודלא כהגהת מרדכי [שבת רמז מנע] שכתב הר"ב. וכן משמע ממה שכתבו הרמב"ם סוף פרק (י"ז) [טו] מהלכות איסורי ביאה והמחבר זאה"ע סוף סימן ה' אסור לומר לעובד כוכבים לפרס בהמה שלנו כו', משמע אפילו אין לו הנאה בזה אסור כיון שהיא בהמה של ישראל:

ביאור הגר"א
 [ט] אב לא כו'. בשל עובד כוכבים דוקא, כמו שכתבו תוספות שם [בבא מציעא ג, א] ד"ה חסום, במסקנא דאסור לומר הילך כו', וכן פסק הרא"ש שם [פ"ז סימן ו], וכמו שכתוב באו"ח בסימן ש"ז סעיף כ"א. וכן כתב נמוקי יוסף שם [ג, א] וזכור ראשון דחסום פרחי ודוש תבואתך וחסום פרחי ודוש תבואתי אסור. וכתב, לא דמי להא דתניא במילתא [פרשת בא פשה ט] דבמלכת עובד כוכבים ליכא משום אמירה לעובד כוכבים שבות, דאינו עושה בשל ישראל, וכמו שכתוב באו"ח שם [בהגה]. ולא קאי אמה שכתוב בשר"ע אסור כו', דשם בלאו הכי אפילו בשל עובד כוכבים אסור כנוצר לעיל [ס"ק ח] דבן נח מצווה עליו: [ז] [נפיה ה] מי שעבר בו מותר באכילה. חולין קט"ו א' ואימא כלאי כרס כו' איתקש כו', ואמר מותר בהנאה, לאפוקי ממה שכתוב בירושלמי [כלאים פ"ה הלכה ב] ובתוספתא [שם פ"ה הלכה ד] בשם איסי בן עקיבא, והביאו הר"ש [שם פ"ח] סוף מתניתין א'. ועיין ברש פרק ה' דחולין [נע, א] אמר רבי אבא לשמיעה כי מעילת כו': [יא] [נפיה ז] כל כו'. מתניתין פרק קמא דכלאים [משנה ו] וכמו שמבאר והולך: [יב] [ומתעברין כו'. מתניתין [שם] ריש פרק ח' כלאי בהמה מותרין כו' ואינן כו':

הגהות רעק"א
 [א] (שר"ע ספיק ה) הגו"ד מזה מותר. עיין פרי מגדים לעיל סימן ז"ט בש"ך ס"ק (י"ג) [יג]:

פרי מגדים

ובחיסור דרבנן (לגמריה) [לגמרי] (שאין לו אסמכתא) היה מקום לומר דספיקא לקולא בשאר איסורין (ר"ל דבחיסור דרבנן שאין לו אסמכתא שרי לומר לעכו"ם, דכיון דהוה צעיא דלא איפשטא, דרבנן אזלינן לקולא), וכן מוכיחין קלת דברי רמ"א ציור"ד סי' רנ"ז הלכות כלאי בהמה סעי' ד' שכתב שם אמירה לעכו"ם בחיסור לאו אסור, משמע דרבנן לא.

אלא בסי' רנ"ו סעי' ס"ט מצוהר לעכו"ם גדול אסור דרבנן (לומר לו לזרוע כלאי הכרס בחו"ל, שהוא מדרבנן, וא"כ קשה למה כתב הרמ"א בסי' רנ"ז דבחיסור לאו אסור אמירה לעכו"ם, דמשמע דרבנן שרי), ונאמר, מ"ש כאן (בסי' רנ"ז) דאמירה לעכו"ם אסור בלאו, כוונת הרמ"א לאסור אף בתינוק עכו"ם, לכן כתב דווקא בחיסור לאו, דבחיסור דרבנן שרי לומר לתינוק עכו"ם, אבל לעכו"ם גדול אף בחיסור דרבנן אסור. ובחו"מ סי' של"ח סעי' ו' כתב הר"ב בהג"ה דאמירה לעכו"ם אסור בכל איסורין כמו בשבת, וא"כ אף בחיסור דרבנן אסור אמירה לעכו"ם כמו בשבת אם אין בו לורך הרבה בסי' ש"ז סעי' ה', יעו"ש. ומההיא דשבת דף קל"ט משמע דלגדול אסור, דדווקא לגוי

ריח שבט יר"ד סימן קעב הלוי

ו) וכל זה רק בחלי"ג באיסורי שבת דאייחויין אף מדין ודבר דבר אבל בשאר איסורים חלי"ג מדין שליחות דרבנן להחמיר וא"כ בחיסור דרבנן לא מצאנו לאסור ושרי דהוה כגזירה לגזירה וזוהי נפשט ספיקו של הפמ"ג דפתיחה כוללת להל' י"ט פרק ג' אות ו'.

ז) וכן ליווי לנכרי לעשות להנחת ישראל אף דהחפץ אינו של ישראל הוא מדין ודבר דבר דלא כח"ר הג"ל ב"א אות ו', ועיי' בפמ"ג אשל אברהם סי' ש"ז אות ג' דאף מצוה לעכו"ם לקנות ולא נתן מעות אסור, אבל אם מצוה לעכו"ם לעשות מעשה שאינו של ישראל וגם אין לישראל הנאה שרי דאין בו לא דין שליחות דרבנן ולא דין גזירה דבר דהוה כמו דיבור של חשבוניה שעברו כבר ואין אללו שכר פועלים דאין בזה משום ודבר דבר כשאין לו לורך בזה בשבת דף קי"ג ושו"ע סי' ש"ז סעיף ו'.

דיסוד ודבר דבר בחפלי שמים שרי אף במלאכה דאורייתא לכאורה, ובחיסור דרבנן אין לאסור מטעם שליחות, לכן נריך להחזיר רק במקום דהוה איסור דרבנן [מטעם שליחות] ודבר מצוה צנינן מטעם ודבר דבר, דחפלי שמים מותרים.

ד) אמירה לנכרי בשבת לעשות מלאכה אחר השבת דאסור [עיי' חיי אדם כלל ס"ב סעי' א' ומוצהר במ"ב סי' ש"ז ס"ק ע"ג] והוא מטעם איסור ודבר דבר דחטא רק בדיבורו דעלם מעשה שליחות חיעשה רק אחר השבת.

ה) הא דאסורין אמירה לנכרי אף בחיסור דרבנן [סי' ש"ז סעיף ב'] אסור לשכור פועלים ולא לומר לעכו"ם ע"כ, אף דאיסורו דרבנן ולא שרינן משום גזירה לגזירה הוא משום ודבר דבר דניף בדיבור הוא האיסור ורק במצוה בשבת, עיי' צ"מ ג'.

תסח פרטי רמזי דינים המחודשים המבוארים בזה הסימן
 [א.ג.ג] אם אסור לעשות מלאכה בארבעה עשר אפילו על ידי גוי:
 [ה] אסור לספר את חבריו מחצות ואילך ואפילו בחנם:

א(א) העושה מלאכה בערבי שבתות וכו'. ריש פרק ד' דפסקים (ג) מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסקים עד חלות עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין ובגמרא (סג:) מאי איריא ערבי פסקים אפילו ערבי שבתות וערבי ימים טובים נמי דתניא העושה מלאכה בערבי שבתות וערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן צרכה

תסח א העושה מלאכה וכו'. משנה וגמרא צפרק מקום שנהגו ורש"י (ג: ד"ה מן המנחה) פירש מנחה קטנה ב"א וכן פירש ה"ר אליהו מזרחי (צביאורו לסמ"ג עה א.) אבל במרדכי (פי' מרג) פירש מנחה גדולה וכן עיקר ולמעלה צהלכות שבת צסימן רנ"א (סע' ה) ציארתי צס"ד: ומה שכתב אינו רואה סימן ברכה לעולם. פירוש צאותה מלאכה אינו מריח ואינה צאה לו תועלת ואף אם צאה אינו תועלת מפסיד הוא כנגדה ממקום אחר וכן פירש ה"ר אליהו מזרחי (סג) צאותה מלאכה וכן יראה מפירוש רש"י צפרק צני העיר (מגילה כ. ד"ה אינו רואה) גצי המוכר ספר תורה או צמו אינו רואה סימן צרכה לעולם עיי"ש. מה"ר שלמה לוריא (צביאורו לעו):

ב וכתב אבי העזרי וכו'. כ"כ הרא"ש צפרק מקום שנהגו ומלאכי צסס האור זרוע שכתב צהלכות ערב שבת (ח"צ סוס"י ג) ו"ל ונראה צעניי האי דאסור צמלאכה בערב שבת מן המנחה ולמעלה היינו דוקא לקצוע ענמו צמלאכה כדי להשתכר אבל מלאכה צעלמא שהוא לצורך שעה ההוא ודאי שרי כדמתן צפרק קמא דשבת (י: צ) צת שמאי אומרים אין שורין דיו וכו' וצת הלל ממירין ע"כ: כתב במרדכי משמע דאסור לעשות מלאכה אפילו ע"י גוי כמו מלאכה דחולו של מועד ויש לתמוה על המנהג שנהגו לחפור ע"י גוי צגדים חדשים צציתו של ישראל כל יום י"ד וכו' עכ"ל ואפשר לייצב דהמנהג נתפשט על פי דברי הרוקח שכתב דע"י גויס מותר לעשות מלאכה אפילו צציתו דלא שייך אמירה לגוי שצות כי אם גצי שבת ויו"ט וחולו של מועד: ובישבו צלכאורה דלהסתפר מן הגוי אפילו לצצרת הרוקח אסור משום דמסתמא מסייעו הוא שמתה ענמו אליו וכאילו עמיד ישראל גופיה המלאכה וכדלמרינן צפרק אלו הן הלוקין (מכות כ:) לגצי הקפת הראש וכן משמע דצרות מהרי"ל הלכות יו"ט (עמ' קסד סי' א צהגה) וכתב עוד שס דאף ליטול היצפרנים אסור בערב פסח מחצי היום ואילך אבל מהר"ש לוריא צביאורו לסמ"ג (לאוין עה ה' ערב יו"ט סד:) כתב ו"ל המרדכי אוקר מלאכה ע"י גוי אבל צעל עין חיים חולק ו"ל צהלכות חול המועד (לרבי יעקב חון פ"ג) ואמר הר"ס ג שאלין לאסור להסתפר מן הגוי או מישראל מחצות ואילך דדוקא צעלי אומניות שעושין להשתכר אסור אבל איש שמספר לחצירו אין לאסור משום מלאכה עכ"ל ומנהג הוא להסתפר אחר חלות על ידי גוי אבל לא על ידי ישראל וכן קיבלתי עכ"ל מהר"ש לוריא. ואף על פי דצדרשות מהר"י ווייל צהלכות פסח (סי' קג) וכן צורה דעה צסימן שצ"ט ד משמע דאוקר אחר חלות אפילו על ידי גוי מכל מקום ונראה לי דהמיקל צוה ע"י גוי לא הפסיד וצישראל אפילו צחנם אסור דאין חלה ציו צחנם וציו צשכר כיוו שהם מלאכות גמורות ככתב במרדכי:

לעולם התם מן המנחה ולמעלה הוא דאסור סמוך למנחה לא הכא מחצות אי נמי התם סימן צרכה הוא דלא חזי אבל שמותי לא משמתינן ליה הכא שמותי נמי משמתינן ליה וכתב רצינו כחרי צינויי דלמרינן בגמרא משום דלישנא דאי נמי זה זה משמע וכן הם דברי הרמב"ם צסוף הלכות יו"ט (פ"ה הי"ז): וכתב הר"ן (טו: ד"ה מקום) ומאי דלמרינן דמחמירין טפי בערבי פסקים משאר ערבי ימים וצם מפרש צצירושלמי (ריש פ"ד) דהיינו טעמא משום דזמן פסח מחצות ואילך וציום שייחיד מציא קרבן אסור צעשיית מלאכה ומה שאינו אסור צמלאכה בערב פסח אלא מחצות ואילך לפי שאינו רשאי להקריבו עד חלות וכתב הר"ה (סג ד"ה מקום) דהאידנא דליכא קרבן פסח לא שני לן צין ערבי פסקים לשאר ערבי ימים טובים והשיבו עליו (השגות הראצ"ד ומלחמות סס) דכיון שנאסר אע"פ צצטל הטעם לא צטול האיסור וכן דעת הרא"ש (סי' א) דכיון צצזמן הפסח היה אסור השתא נמי אף על פי שאין הפסח קרב אסור והציא רציה לדבר:

ב(א) וכתב אבי העזרי (פי' תצה) דוקא שעושה מלאכה להשתכר וכו'. כן כתב הרא"ש סס:
א(ב) כתב המרדכי (סי' תרו) משמע דאסור לעשות מלאכה אפילו ע"י גוי כמו מלאכה דחול המועד (עי' מו"ק יב) ויש לתמוה על המנהג שנהגו לחפור ע"י גויס צגדים חדשים צציתו של ישראל כל יום י"ד ואפילו צחנם אין לישראל לקפר לחצירו מחצות ואילך ואין לחלק צין צחנם צין צשכר כיון שהם מלאכות עכ"ל:
ב(ב) ג וצראה דלא פליג על דברי רבי העזרי דמתקן כליו לשבת ויו"ט לאו תופר קאמר אלא תיקון צעלמא קאמר דלאו מלאכה גמורה היא וכתב ספרים אף על גצ דמלאכה היא כיון דלענמו ודרך לימודו הוא כותצם לא מיחזי כמלאכה אבל עושה מלאכה גמורה כגון תופר צגדיו אפילו לצורך שבת ויו"ט (ב) וכן כותצ ספרים לחצרים אפילו צחנם אסור:
א(ג) והרוקח כתב צסימן ש"י דע"י גויס מותר לעשות מלאכה אפילו צציתו דלא שייך אמירה לגוי שצות כי אם גצי שבת ויו"ט וחול המועד (עי' מו"ק סס):

שלחן גבוהה

שהם מלאכות ע"כ. ד ויש כו', כ"כ הרוקח סימן ש"ו דע"י גוים מותר לעשות מלאכה אפילו בביתו, דלא שייך אמירה לגוי שבות כי אם גבי שבת וי"ט וחול המועד ע"כ, וכ"כ שלטי הגבורים בפרק הנ"ל משם ריא"ז.

וכבר כתבתי בכללך דפוסק שמביא שתי סברות בלשון י"א וי"א דעתו לפסוק כי"א בתרא, וא"כ הכא דעתו של רבינו לפסוק כסברת הרוקח וריא"ז, וכן פסק בפר"ח והביא ראיה מפ' השוכר את הפועלים ומהפוסקים יע"ש, והכי נקטינן, ומיהו כתב דלהסתפר על ידי גוי משמע ודאי דאסיר, דכיון דסתמא דמילתא מטה עצמו אליו ומסייעו הו"ל כאילו הישראל עושה מלאכה בעצמו, וכמ"ש בפרק בתרא דמכות לענין הקפת הראש ונתבאר בי"ד בסימן קפ"א, אבל מהרש"ל וב"ח הסכימו שמותר אפילו להסתפר ע"י גוי, ול"נ דאין להתיר כלל אלא בדוחק גדול כו', ומהר"י מינץ בתשובה סימן ד' הקיל בענין וס"ל דיכול לספר עצמו אחר חצות דומיא דמתקן כליו, ואינו מחוור כלל דשאני התם דאינו אלא תיקון בעלמא, אבל להסתפר דהוי מלאכה גמורה אפילו ע"י גוי אסיר וכדכתיבנא עכ"ל.

וכנ"הג בהגהת ב"י הביא דברי מהר"י מינץ ז"ל ומשמע דסל"ה מדלא פליג עליה, וכן נראה הסכמתו בספר פסח מעובין אות פ', גם מהריק"ש ז"ל כתב והרדב"ז סימן א' התיר להסתפר מגוי ע"כ.

ולענין הלכה נלע"ד פשוט דכיון דאיסור מלאכה בע"פ הוא מדרבנן כנ"ל הלכה כדברי המיקל, כ"ש הכא דיחיד ורבים הלכה כרבים, הילכך נקטינן כהרדב"ז ז"ל ודעמיה, וכן נהגו בשאלוניקי שאחר חצות שסוגרין הספרים ישראלים הולכין ומסתפרין בספרים ישמעאלים, וכ"כ באר היטב ז"ל: נהגו להסתפר ע"י עכו"ם אחר חצות אבל ע"י ישראל אסור ע"כ, וכ"פ בבית דוד סימן רמ"ד שמותר להסתפר אחר חצות ע"י גוי וליטול הצפרנים ע"י עצמו. *כן אבל שחל ל' שלו בחול המועד של פסח מותר להסתפר בע"פ בבוקר, מהר"י מינץ סימן ד' והביאו הר"ב המפה בי"ד סימן שצ"ט ס"ג, לאפוקי שאר ערבי י"ט שאינו מסתפר כי אם סמוך לחשיכה כמבואר שם בהר"ב המפה, והכנ"הג בהלכות אלו בהגהת ב"י הביא דבריו בלא דקדוק, ועיין שם בשכנה"ג בב"י אות ג'.